

„Geologijos akiračiai“. 2003 m. Nr. 2

Eugenija Rudnickaitė

VILNIAUS UNIVERSITETO GEOLOGIJOS IR MINERALOGIJOS MUZIEJUI 200 METŲ

Muziejus – ta vieta, kur kiekvienas gali rasti savo protui ir širdžiai peno. Galima greitai žvilgsniu apžvelgti visumą, bendrus bruožus, galima gilintis į smulkmenas, į detales, aiškintis atskiro eksponato kilmę ir sudėtį, grožėtis juo. Muziejaus eksponatų visuma leidžia perskaityti gamtos “parašytą” šalies geologinės raidos istoriją, identifikuoti uolienas ir mineralus sukūrusius procesus. Turint gausias kolekcijas galimybių išties daug, tačiau šį kartą norisi atitolti nuo milijardais ir milijonais skaičiuojamų metų bei per juos vykusius procesus ir pažvelgti į pastarųjų 200 metų laikotarpį, per kurį kūrėsi Vilniaus universiteto geologijos ir mineralogijos muziejus. Apie daugelio žmonių triušą kuriant muziejų byloja “akmenys” – patys eksponatai.

Muziejaus įkūrimo data laikoma 1803 m. ir siejami su Mineralogijos katedros veiklos pradžia bei su R.Simonavičiaus vardu. Tačiau yra žinoma, kad 1781 metais Vilniaus universiteto Rektoriaus M.Počobuto kvietimu iš Gardino medicinos mokyklos į Vilnių atvyko ir pirmu Gamtos istorijos katedros profesoriumi tapo Žanas Emanuelis Žiliberas. Jis atsivežė augalų ir mineralų kolekciją (Slavėnas, Kudaba, 1976). Ši kolekcija leido įsteigti prie katedros mineralogijos kabinetą. Palankias sąlygas kabineto kolekcijų augimui sudarė pats katedros darbo stilius, būtent: pastangos mokslą sieti su praktika.

Mineralų kolekcija greitai augo. 1785 metais, išvykdamas iš Vilniaus, savo rinkinius kabinetui paliko Johanas Georgas Adomas Forsteris (Slavėnas, Kudaba, 1976). Katedros kabinetui savo rinkinius dovanodavo Lietuvos didikai. M.Oginskis padovanojo turtingą koralų ir kriauklių kolekciją, savo rinkinius atidavė M.Valickis, J.Chreptavičius. 1791 metais J.Vichertas užrašė ištisą “kabinetą arba gamtos istorijos kolekciją iš akmenų, rūdų, marmurų, kriauklių”, perdavė kartu “su spintomis, vitrinomis ir piramidėmis, kuriose turėjo būti išdėstyta kolekcija”, su rejestrais “jokios teisės į kolekciją nei sau, nei savo giminėms nepalikdamas” (Slavėnas, Kudaba, 1976).

Įkūrus 1803 metais Mineralogijos katedrą jai vadovavo Romanas Simonavičius (Roman Symonowicz). Jis, skaitydamas mineralogijos kursą naudojosi asmenine kolekcija (Skuodienė, 1975), nors, kaip minėta anksčiau, nemažas kolekcijas turėjo ir gamtos istorijos katedra. Tais pačiais metais R.Simonavičius pabuvojo Vengrijos ir Transilvanijos kalnuose bei kasyklose. Iš šios kelionės atsivežė daug uolienų ir mineralų pavyzdžių. 1804 metais jis vėl vyksta į kelionę: pradžioje specializuojasi Freiberge pas Abraomą Gotlibą Vernerį. Grįžęs iš Freibergo 1805 m. birželio 24 d. R.Simonavičius sistematizuoja savo kolekciją (Skuodienė, 1975). Ji buvo turtinga – “apie 17 000 egzempliorių retų mineralų, brangakmenių ir štufulių” Po R.Simonavičiaus mirties (1814 m.) jo asmenines kolekcijas “įsigijo universitetas, jos sudarė bazę tolesniam katedros vystymui” (Далинкявичюс, 1955).

1817-1824 metų laikotarpiu, kai katedrai vadovavo Ignas Horodeckis (Ignac Horodeckij), mineraloginė kolekcija dar padidėjo ir buvo perkelta į geresnes patalpas (VUI, 1977). Įdomu pažymėti, kad I.Horodeckio pirmtakas Feliksas Dževinskis, dėstęs mineralogiją 1813-1816 metais, būdamas fiziku, 1819 metais, grįždamas po studijų Paryžiuje, į Vilnių atvežė mineralų kolekciją (Vilniaus universiteto istorija, 1977).

Universiteto mineraloginė kolekcija tuo metu buvo viena stambiausių tokio tipo kolekcijų Europoje. Universiteto uždarymo išvakarėse mineralų ir uolienų kolekcijoje buvo apie 20 tūkstančių egzempliorių (Wojcik, 1972). Be to, buvo ir dubletai, kuriuos skolindavo universitetui priklaususioms gimnazijoms (Bieliński, 1899-1900). Šiuose rinkiniuose buvo gausu Vilniaus, Kauno, Gardino apylinkių uolienų ir mineralų bei vietinių meteoritų.

Didelę reikšmę geologijos mokslams turėjo ir zoologijos katedros paleontologiniai rinkiniai, surinkti daugiausiai iš Neries atodangų. Tų eksponatų tarpe buvo 79-i mamutų kaulai, apie 40 mamutų dantų, įvairios fosilijos ir kt. (Bieliński, 1899-1900).

Uždarius 1832 m. Vilniaus universitetą, mineralogines kolekcijas paveldėjo Vilniaus medicinos chirurgijos akademija, kurioje mineralogijos dėstymą tęsė Ignas Jakovickis (Ignac Jakovickij). Jis ir naudojami tomis kolekcijomis.

Reikia pabrėžti, kad savo veiklos vilniškajame periode (1827-1838 m.) didelį indėlį pildydamos mineralogines, petrografines ir paleontologines kolekcijas įnešė ir Eduardas Eichvaldas (Далинкявичюс, 1955).

Caro įsakymu 1842 metais buvo uždaryta ir Vilniaus medicinos chirurgijos akademija, o mineraloginės, petrografinės ir paleontologinės kolekcijos išdalintos Rusijos aukštosioms mokykloms (Kijevo, Odesos, Kazanės, Jurjevo (Tartu)) bei Vilniaus gimnazijoms (Далинкявичюс, 1955).

Uždarius Vilniaus universitetą ir Vilniaus medicinos chirurgijos akademiją, Lietuva liko be aukštosios mokyklos. Buvo įvairiai bandoma atkurti Vilniaus universitetą. Viena tokio sąjūdžio pasekmių - įvairių draugijų įkūrimas. Taip 1867 metais Vilniuje buvo atidaryta viešoji biblioteka (Vilniaus universiteto istorija, 1977), prie kurios vėliau organizuojamas gamtos istorijos muziejus su geologijos-mineralogijos skyriumi (Далинкявичюс, 1955). Iš šio muziejaus katalogo, paskelbto 1905 metais, matyti jog mineraloginėje kolekcijoje buvo 1636 pavyzdžiai, o geologinėje – 72 (vyrauja fosilijos). Muziejuje buvo saugomas ir Zabrodjės meteoritas (Каталог..., 1905).

Kai 1920 m. Vilniuje Stepono Batoro universitete įkuriamos geologinės katedros, prie jų vėl kaupiamos mineraloginės-geologinės kolekcijos. Tuo metu geologijos katedros vertingiausia vaizdine mokomąja priemone ir buvo geologiniai ekspoziciniai rinkiniai, kurių pagrindą sudarė Varšuvos politechnikos instituto padovanota kolekcija bei asmeninės kolekcijos. Šias kolekcijas katedros darbuotojai papildė pavyzdžiais iš Gardino, Volkovysko, Nemuno aukštupio bei kitų vietovių (Vilniaus universiteto istorija,

1977).

Asmeninius rinkinius geofizikos katedrai, kurioje buvo skaitomas ir mineralogijos kursas, užrašė J.Lukoševičius. 1928 metais uždarius geofizikos katedrą, rinkiniai perėjo mineralogijos katedros, pradėjusios veikti nuo 1926 metų, žinion.

Mineralogijos katedra taip pat turėjo vertingų uolienų bei mineralų egzempliorių. Šios kolekcijos pagrindą sudarė aukščiau minėti Vilniaus miesto viešosios bibliotekos gamtos istorijos muziejaus rinkiniai.

Tuo pat metu (1928 m.) prie Vilniaus Stepono Batoro universiteto matematikos-gamtos fakulteto buvo organizuotas gamtos muziejus su geologijos-mineralogijos skyriumi (Далинкявичюс, 1955). Katedrų kolekcijos ir įėjo į šį muziejaus skyrių. Muziejus užėmė dabartinės Didžiosios aulos patalpas (Čiurlionio 21/27). Visuomenei jis būdavo atidarytas 2 dienas savaitėje.

1929 m., dėl pradėtų kvartero nuogulų tyrimų, iš Švedijos ir Suomijos atkeliavo uolienų, leidžiančių identifikuoti Vilniaus krašto ir aplinkinių sričių riedulius, kolekcija. (Kotovič, 1981). Tais pačiais metais J.Voicechovskis iš Berestovco (Volynė) atvežė bazalto stulpus, kurie iki šiol tebestovi Čiurlionio gatvėje prie Gamtos mokslų fakulteto.

1932 m. prie mineralogijos ir petrografijos katedros buvo organizuotas Žemės Muziejaus (Muzeum Ziemi) Vilniaus filialas, turėjęs savo leidinį "Žemės muziejaus žinios" (= Wiadomości Muzeum Ziemi) (Kotovič, 1981).

Kauno universitete geologijos, mineralogijos, o nuo 1926 m. mineralogijos ir geologijos katedroje, kaip prisimena profesorius M.Kaveckis buvo viso labo tik viena kolekcija (Kotovičiūtė ir kt., 1969). 1928 m. katedra praturtėjo, įsigijusi turtingą paleontologinę kolekciją (virš 800 egz. už 3 800 litų) (Dalinkevičius, 1969).

Kauno universitete mineralogijos muziejus pradėtas rengti 1929 metais, kai mineralogijos ir geologijos katedra gavo naujas patalpas. Tiesioginis muziejaus organizavimas gulė ant M.Martinaičio pečių (Kotovičiūtė ir kt., 1969). Per trumpą laiką mineralogijos muziejuje buvo paruošta ekspozicija, turėjusi apie 2000 mineralų, meteoritų, brangakmenių, mineralinių žaliavų (Dalinkevičius, 1969).

Pirmuosius respublikos uolienų ir mineralų – smėlių, molių, klinčių, dolomitų, fosforitų, limonito, kalcito ir kt. – rinkinius rinko katedros darbuotojai geologinių ekspedicijų metu. Daug vertingų pavyzdžių ir kolekcijų padovanojo atskiri asmenys. Tai profesoriaus T.Ivanausko, asmeninės Amerikos lietuvių – Baltrušaičio, Račkaus ir kt. dovanos (Kotovičiūtė ir kt., 1969). 1937 metų gegužės 25 dienos A.Račkaus kolekcijos priėmimo aktas liudija, kad šioje kolekcijoje buvo turtinga 1477 egzemplioriai (bendra vertė 7422,5 Lt). Didžioji eksponatų dalis buvo nupirkta iš užsienio firmų, tiekusių mineralus iš pasaulinio garso telkinių.

Meteoritų skyriaus organizavimas Kauno universiteto muziejuje pradėtas nuo meteoritų, nukritusių Lietuvos teritorijoje. Vienas meteoritas krito 1929 m. vasario 9 d. netoli nuo Andrioniškio (Anykščių raj.), antras – 1933 m. vasario 2 d. vakare. Meteoritinis lietus krito ant Rundžių, Klepšių, Volų ir Žemaitkiemio kaimų apylinkių (Ukmergės raj.) (Vasiljevas, 1969). Šis meteoritas žinomas Žemaitkiemio vardu. Mainų keliu iš įvairių šalių buvo gauti įdomūs meteoritų pavyzdžiai, kurie papildė šią nors ir nedidelę, bet vertingą kolekciją. Renkant meteoritų kolekciją daug pastangų dėjo M.Kaveckis, pavyzdžiui: 1930 metų vasarą būdamas Paryžiuje, geologų kongrese, jis iškeitė vieną Andrioniškio meteorito nuolaužą į reto Berebo achondrito nuolaužą; Prahoje, tarpininkaujant F.Slavikui, jam pavyko iškeisti Nacionaliniame Čekoslovakijos muziejuje dar vieną Andrioniškio meteorito nuolaužą į geležinio meteorito iš Merceditos (Čilė), chondrito iš Transilvanijos ir 5 tektito (moldavito) pavyzdžius. Tokiu būdu, iš 11 Andrioniškio meteoritų egzempliorių liko 8, o kolekcija pasipildė 8 meteoritų, nukritusių kitų šalių teritorijose, pavyzdžiais (Vasiljevas, 1969).

Muziejus visą laiką pildėsi pavyzdžiais, atvežamais M.Kaveckio iš kelionių po užsienį. Didelė muziejaus puošmena tapo kolekcija, profesoriaus atvežta iš Čekoslovakijos Karlovy Vary (Karlsbado) mineralinių šaltinių. Žodžiu, mineralogijos muziejus buvo mylimiausiu profesoriaus kūdikiu ir jis pildė jį naujais pavyzdžiais visą savo gyvenimą (Kotovičiūtė ir kt., 1969). 1937-1940 metais daug nusipelnė renkant muziejui medžiagą kolektočius J.Kiudelis (Dalinkevičius, 1969).

1939 metais Kauno Vytauto Didžiojo universitete intensyviai kuriamas ir geologijos muziejus su paleontologijos, petrografijos, istorinės geologijos, Lietuvos geologijos skyriais. Pastarasis skyrius buvo turtingiausias. Renkant eksponatus aktyviai dalyvavo katedros diplomantai B.Tijūnaitytė, I.Dobrovolskis, S.Bucevičiūtė, anksčiau minėtas J.Kiudelis. Jiems vadovavo J.Dalinkevičius.

1940 metų vasaros pabaigoje Matematikos-gamtos fakultetas, o kartu ir geologinės katedros bei kabinetai, iš Kaune keliasi į Vilnių, kolekcijos tampa Vilniaus universiteto nuosavybe. Turto pervežimą organizuoja J.Dalinkevičius ir J.Rugienius. Jiems talkininkauja studentai (Dalinkevičius, 1969). Dar nespėjus gerai organizuoti darbą Vilniuje, prasideda Antrasis Pasaulinis karas. 1941 metai – sunkūs metai visam universitetui. Mokymo procesas beveik nutrauktas, patalpos atimamos karinėms ligoninėms.

Žinodamas okupantų elgesį, M.Kaveckis iš anksto, dar karo pradžioje, davė nurodymą paslėpti vertingiausias mineralus, brangiuosius metalus. Greit buvo gautas įsakymas apleisti fakulteto patalpas Čiurlionio gatvėje. Maža buvo laiko pervažiavimui, trūko žmonių. M.Kaveckis, kartu su bendradarbiais M.Martinaičiu, S.Jucu dirbo ir dieną, ir naktį, kad suspėtų pervežti visas vertybes į Chemijos ir fizikos fakulteto patalpas. Muziejinių kolekcijų saugojimas karo metu ir vėliau kėlė daug rūpesčių (Kotovičiūtė ir kt., 1969).

1943 m. kovo 17 d. fašistiniai okupantai uždarė abu Lietuvos universitetus ir Žemės ūkio akademiją tuo pat stipriai išgrobstė jų turtą. Vilniaus universitetas neteko 75% visų

geologinių-mineraloginių kolekcijų (Далинкявичюс, 1955). Pokario metais muziejus atkuriamas. Likusias kolekcijas papildo 1953 metais nupirktą uolienas sudarančių mineralų kolekcija iš įvairių Tarybų Sąjungos telkinių (Kotovičiūtė ir kt., 1969). 1960 metais katedros ir muziejaus vedėju tampa S.Žeiba, pakeitęs M.Kaveckį (Kotovičiūtė ir kt., 1969). Jį 1975 metais keičia J.Paškevičius.

Nuo 1972 iki 1976 metų Gamtos mokslų fakulteto patalpose vyksta kapitalinis remontas. Jo metu muziejaus ekspozicija nuimama. Nuo 1976 metų pabaigos ekspoziciją pradeda atkurti katedros darbuotojai, vadovaujami katedros vedėjo J.Paškevičiaus. Suremontuojamos senos ir karo metu pažeistos vitrinos. Dėka Geologijos ir mineralogijos katedros vedėjo J.Paškevičiaus bei fakulteto dekanı R.Tarvydo rūpesčio iš universiteto Pažangios mokslo minties muziejaus gaunamas Geologijos ir mineralogijos muziejaus vedėjo etatas. Muziejus tampa Vilniaus universiteto Pažangios mokslo minties muziejaus filialu. Pirmu Geologijos ir mineralogijos muziejaus vedėju nuo 1976 iki 1977 metų buvo A.Brazauskas, o nuo 1977 metų pabaigos - E.Rudnickaitė (Rudnickaitė, 1981).

1978 m. pradžioje pilnai eksponuotas mineralogijos skyrius. Šiame skyriuje eksponuojami grynuolių, sulfidų, oksidų ir hidroksidų, silikatų bei aliumosilikatų, karbonatų, sulfatų, fosfatų, halogenų klasių mineralai. Taip pat brangakmeniai, parodytos mineralinių agregatų formos. Nedidelė meteoritų kolekcija.

Tais pačiais metais eksponuotas petrografijos skyrius. Jame pateikta tiek nuosėdinių, tiek magminių bei metamorfinių uolienų sistematika. Dabartiniu metu, pradėjus G.Motuzai dirbti katedroje pirmaeilėse pareigose, šis skyrius jau turi savotišką filialą Petrografijos auditorijoje, kurią reiktų vadinti kabinetu. Čia baigiama susisteminti sukaupta vertinga šlifų kolekcija, saugomos senosios petrografinės kolekcijos, puiki mokomoji-demonstracinė kolekcija pastoviai naudojama užsiėmimuose.

1978 m. eksponuotas ir muziejaus paleontologijos skyrius. Muziejuje jis užima nedidelį plotą ir skirtas bendrai fosilijų sistematikai atspindėti. Šio skyriaus tąsa – katedros paleontologų kabinetai su unikaliomis kiekvieno tyrėjo kolekcijomis. Praktinis archifosilijų pritaikymas – Baltijos kraštų regioninis skyrius.

Jis pradėtas ruošti 1980-1983 metais. Patys projektavome, konstravome standus. Universiteto metalo dirbtuvės begaliniai ilgai juos gamino. Per tą laiką sukomplektavome atskirų geologinių sistemų uolienų bei archifosilinių liekanų kolekcijas. Katedros darbuotojai kuravo jų mokslinio darbo kryptį atitinkančių sistemų ekspozicijų rengimą. Savo asmenines kolekcijas padovanojo A.Stripeika, V.Sakalauskas, I.Diksaitė – tai leido paruošti pilnesnę vėdo ir kambro ekspoziciją. Stendams grafinę geologinę medžiagą rengė S.Žeiba (devono), R.Gailius (kristalinio pamato), o daugiausiai J.Paškevičius, kurį pelnytai galima laikyti šio skyriaus įkūrėju ir moksliniu vadovu. Kiekvienai geologinei sistemai pateiktos naujos stratigrafinės schemos, geologiniai ir facijiniai pjūviai, paleogeografiniai žemėlapiai ir kt. Braižė kartografė R.Bugorevičienė.

Muziejuje saugomų Vytauto Didžiojo ir Vilniaus universitetų paleontologų ištirtų ir paleontologiškai aprašytų naujų fosilinių amonitų, brachiopodų, graptolitų, konodontų,

selachijų genčių ir rūšių holotipų bei paratipų vaizdesniam ir informatyvesniam eksponavimui paruoštas standas su jų radimviečių Lietuvoje žemėlapiu.

Pagrindiniai darbai šiame skyriuje užbaigti 1993 metais, tačiau jo ekspozicija labiausiai kintanti, reaguojanti į naujausius mokslinių tyrimų rezultatus, nuolat pasipildanti naujais eksponatais. Šiuo metu G.Motuzos iniciatyva atnaujinama kristalinio pamato ekspozicija. Joje galėsime pamatyti Lietuvos kristalinio pamato uolienas, kurių žinomas absoliutus amžius. Jam vadovaujant, panaudojus A.Masaičio padovanotą kolekciją, įrengta meteoritinių kraterių (astroblemų) ekspozicija.

Atskirai norisi pristatyti meteoritų skyrių, kuris šiandien yra pakankamai turtingas. Turime 31 meteorito 53 pavyzdžius. Kolekciją papildė 17 meteoritų šlifų: 7 Žemaitkiemio meteorito, 6 Andrioniškio meteorito, 4 – kitų šalių meteoritų. Meteoritų kolekcijos kitimas, atskirų Lietuvoje kritusių meteoritų egzempliorių judėjimas iš vienu kolekcijų į kitas domina geologinę visuomenę. Artimiausioje ateityje planuojame publikuoti išsamų meteoritų skyriaus kolekcijos aprašymą su mums žinomais jos istorijos faktais.

1979 metais didžiulį Petrašiūnų karjero dolomito luitą su ištirpusia koralo *Disphyllum hexagonum* kolonija iš pirmos mokomosios praktikos ekskursijos į muziejų, kaip dovaną VU jubiliejaus proga, atgabeno 1978-1983-ųjų metų laida.

Minint mūsų Universiteto 400 metų jubiliejų, Vilniuje besisvečiuojantis tuometinis Odesos valstybinio I.Mečnikovo vardo universiteto prorektorius I.Zelinskis atkreipė dėmesį į pastabą apie kažkada išvežtas iš Vilniaus Universiteto vertingas mineralų kolekcijas... Darydami savo universiteto mineralogijos muziejuje inventorizaciją, odesiečiai fonduose aptiko eksponatus, kurių senosiose etiketėse buvo nurodytas Vilniaus Universiteto pavadinimas. Odesiečių duomenimis kolekcija pirmiausiai 1844 metais pateko į Rišelje licėjų Odesoje, o 1865 metais kartu su minėto licėjaus mineralogine kolekcija buvo perduota į Novorosijsko (dabar Odesos) universiteto mineralogijos muziejų. Kruopščiai atrinkę pavyzdžius su tokiomis etiketėmis nusprendė grąžinti teisėtiems savininkams. Po susirašinėjimo, detalių derinimo sulaukėme kvietimo atvykti į Odesą.

1986 m. gegužės 21-23 dienomis J.Paškevičius ir E.Rudnickaitė svečiavosi Odesos universitete, kur juos priėmė minėto universiteto Rektorius V.Serdiukas, prorektorius A.Topčijevs, bendrosios ir jūrų geologijos katedros vedėjas T.Tkačenka, geologijos-mineralogijos muziejaus vedėjas A.Usenko. Kolekcijų grąžinimu labai rūpinosi buvęs Odesos universiteto prorektorius I.Zelinskis. Buvo pasirašytas eksponatų perdavimo aktas. Odesiečiai padovanojo mūsų muziejui vertingų eksponatų - mineralų iš dabartinių vandenynų dugno.

Ši sugrįžusi nedidelė išvežtų kolekcijų dalis muziejui vertinga kaip istorinis palikimas. Ji leidžia identifikuoti ir daryti prielaidą, jog prie Viešosios bibliotekos įsteigtame muziejuje eksponuoti mineralai taip pat yra iš pirmųjų senųjų Mineralogijos katedros ir kabineto rinkinių. Šis teiginys grindžiamas inventorinių numerių identiškumu ir logine

įvykių seka: Odesoje nepakeistos senųjų rinkinių etiketės ir inventoriniai numeriai – Viešosios bibliotekos eksponatai turi tapačius inventorinius numerius (etiketės perrašytos). Taigi, dabartiniame mūsų muziejuje yra R.Simonavičiaus laikų – 1803 m. įkurtos Mineralogijos katedros amžininkų.

1977-1986 metais šio straipsnio autorė, būdama muziejaus vedėja, atostogų metu keliaudavo po įvairias tuometinės Tarybų Sąjungos kalnuotas sritis ir rinko muziejui eksponatus iš aplankytų vietovių (Altajus, Taimyras, Čiukčija, Tian-Šanis, Fanai, Karakumai, Uralas, Karelija, Kaukazas, Sajanai ir kt.). 1987 metais autorė vyko į Kamčiatką, į Didžiųjų vulkanų slėnį. Šią kelionę finansavo Vilniaus universitetas, tačiau tik vienam žmogui. Teko jungtis prie keliautojų, kurie nors ir nebuvo geologai, tačiau vyko į tą rajoną. Tai tenkino visus: grupė gavo nemokamą gidą, o šių eilučių autorė – šiek tiek fizinės pagalbos pavyzdžių gabenimui. Dalį surinktų eksponatų palikdavome vulkanologinėse stotyse. Iš ten vulkanologai pargabeno į institutą Petropavlovske. Vėliau į Vilnių persiuntė TSRS MA Vulkanologijos instituto Petropavlovske-Kamčiatkske muziejaus darbuotoja O.A.Girina (visur padėdavo asmeninės pažintys). Paskutiniai eksponatai pasiekė muziejų tik 1988 metų vasarą.

1992 metais muziejus vėl pervedamas Geologijos ir mineralogijos katedros žinion.

1995 metais Gediminas Mikalauskas padovanojo 446 pavyzdžius, iš kurių 407 vienetus sudarė puiki Alfonso Žukelio kolekcija. Alfonsas Žukelis (1899-1977) – kilęs iš Rokiškio rajono Lukštų kaimo, tapęs mineralogu, gyvenęs ir dirbęs Sverdlovske (dabar Jekaterinburgas), visą gyvenimą rinko mineralus, uolienas iš įvairiausių tuometinės Tarybų Sąjungos kilmiečių (1965 metais Lietuvai jis padovanojo didelę mineralų ir dirbinių iš jų kolekciją, kuri nuo 1972 metų eksponuojama Geologijos instituto muziejuje, Ševčenkos 13). 1966 metais dovanodamas šią kolekciją Gediminui ir Jūratei Mikalauskams, pavadino ją “kišeniniu geologiniu muziejumi”. A.Žukelis linkėjo tada dar mažiems Jūratei ir Gediminui eiti tėvo – buvusio Lietuvos geologinės valdybos viršininko Vlodo Mikalausko (1928-1987) - pėdomis ir studijuoti geologiją. Kadangi jiedu nesurišo savo likimo su geologija, tai nusprendė įgyvendinti kitą A.Žukelio priesaką. Kolekcijos dovanojimo laiške jis rašė “Likimas lėmė beveik visą gyvenimą pragyventi toli nuo Tėvynės – Lietuvos. Dabar būsiu labai laimingas, žinodamas, kad mano viso gyvenimo triūsas taps prieinamas mano mieliems žemiečiams - lietuviams”. Tokia tad “kišeninės A.Žukelio kolekcijos” (taip šį rinkinį tarpusavyje vadina katedros darbuotojai) atsiradimo muziejuje istorija.

Nemažai puikių eksponatų muziejui padovanojo Universiteto Rektorius J.Kubilius, buvę auklėtiniai (V.Žukas (iš Tuniso), A.Kleišmantas), katedros darbuotojai (G.Motuzas, P.Musteikis, A.Gaigalas, G.Vaikutienė), studentai (A.Dzikaitė, R.Tamašauskas, V.Repševičius, A.Rimša, A.Čečys), atvykstantys svečiai (Pawel Raczynski, Paz Domeiko) ir kiti (J.Stašaitis (iš Sacharos), V.Adelšin, R.Chairutdinovas) ir dar daug daug kitų, kuriems esame begaliniai dėkingi.

2001 metų gruodyje muziejaus patalpose buvo pakeisti langai. Visų patalpų remontui lėšų universitetas neturėjo... Vis dėlto 2002 metais muziejaus patalpos per rekordiškai trumpą

laiką buvo pilnai kapitaliai suremontuotos. Dėkojame rėmėjams, buvusiems auklėtiniams: Antanui Marcinoniui (UAB “Grotą”), Artūriui Ladinskiui, Kęstučiui Žalai, Adolfui Valavičiui (UAB “Geologai”), Jonui Navickui, perėmusiems gražias mecenatų tradicijas ir padovanojusiems savo Alma Mater jubiliejui tokią nuostabią dovaną, o darbuotojams galimybę dirbti normaliose sąlygose.

2002 metų rudenį muziejaus kolekcijos pradėtos tvarkyti eksponavimui po remonto. Baigtos įrengti fondų sandėliavimo patalpos, yra kur tvarkyti kolekcijas, palengvėjo priėjimas prie fondinės medžiagos – kas, tikimės, leis atskleisti dar ne vieną muziejaus “paslaptį”.

Literatūra:

Bieliński J., 1899-1900. Uniwersytet Wileński. T.1. Kraków. 485 s.

Dalinkevičius J., 1969. Lietuvos universiteto Kaune geologinės katedros ir jų veikla. Lietuvos geologija ir profesorius Mykolas Kaveckis. V.-K., p. 42-69.

Kotovič V., 1981. Vilniaus ir Kauno universitetų geologijos katedrų veikla 1919-1940 m. Geologinės minties raida Lietuvoje. V.: Mokslas. P. 28-38.

Kotovičiūtė V. ir kt., 1969. Profesorius Mykolas Kaveckis – pedagogas, mokslininkas, žmogus. Lietuvos geologija ir profesorius Mykolas Kaveckis. V.-K. P. 7-23.

Rudnickaitė E., 1981. Vilniaus universiteto geologijos ir mineralogijos muziejus. Geologinės minties raida Lietuvoje. V.: Mokslas. P. 101-106.

Slavėnas P., Kudaba Č., 1976. Matematika, astronomija ir geografija. Vilniaus universiteto istorija 1579-1803. V.: Mokslas. P. 239-252.

Vasiljevas V., 1969. Prof. M.Kaveckio Lietuvos meteoritų tyrimai. Lietuvos geologija ir profesorius Mykolas Kaveckis. V.-K. P. 154-162.

Vilniaus universiteto istorija 1803-1940. 1977. V.: Mokslas, 342 p.

Wojcik Z., 1972. Wiadomości o dawnych polskich kolekcjach geologicznych w Rosji. Historia kontaktów polsko-radzieckich w dziedzinie geologii i geografii. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk. S. 378-381.

Далинкявичюс Ю.А., 1955. Геологические исследования Литвы. Очерки по истории геологических знаний. М.: АН СССР, вып. 3. С. 165-182.

Каталог естественно-исторического отделения музея, состоящего при Виленской публичной библиотеке. Сост. А.Л.Девляшевский. Вильна, 1905. 268 с.

Скуодене И.Ю., 1975. Роман Симонович – первый преподаватель минералогии в Вильнюсском университете. Русско-польские связи в области наук о земле. М.: Наука. С. 22-26.